Työehdot-osasto/Mironen 5.12.2022

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Kuulemistilaisuutenne 7.12.2022

VNS 5/2022 vp Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston tasa-arvopoliittisesta selonteosta. On tärkeää, että valtioneuvosto katsoo tulevaisuuteen myös tasa-arvon näkökulmasta. Uudet ilmiöt ja työelämän muutos tuovat mukanaan uusia haasteita. Tasa-arvotilanne heijastuu ja vaikuttaa laajasti yhteiskunnan eri osa-alueisiin. Suomella on hyvä lähtöasema tavoitella tasa-arvon kärkimaata. Kuitenkin tekemistä on paljon.

Selonteossa esiin nostetut huomiot työelämän tasa-arvo-ongelmista ovat keskeisiä myös SAK:n mielestä. Haluamme lisäksi korostaa seuraavaa:

Tasa-arvoinen ja syrjimätön Suomi

SAK kannattaa raskaussyrjintään puuttumista. Myös perhevapaalta töihin tulevan suojaa pitää parantaa säätämällä korotettu irtisanomissuoja tietyksi ajaksi paluun jälkeen. Valtioneuvoston esitys ei kuitenkaan ole riittävä.

Jotta työpaikalla mahdollisesti tapahtuvaan palkkasyrjintään voidaan aidosti puuttua, palkka-avoimuutta tulee lisätä niin, että kaikkien palkat kaikkine palkanosineen ovat työpaikalla kaikkien tiedossa. Jo nykyisin osa yrityksistä julkistaa palkat eikä se ole vaikeuttanut yrityksen toimintaa tai aiheuttanut ylitsepääsemättömiä ongelmia.

SAK kannattaa tasa-arvolain kokonaisuudistusta. Samalla on tarkasteltava myös yhdenvertaisuuslain toimivuutta ja ratkaistava risteävän syrjinnän valvonta. Uudistustyössä tulee tehostaa valvontaa ja oikeuksiin pääsemistä. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslautakunnan toimivalta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioissa tulee yhdenmukaistaa. Lautakunnan toimivaltaa tulee myös vahvistaa niin, että se voi määrätä hyvitystä.

Työpaikkojen tasa-arvosuunnittelussa ja palkkakartoituksissa on tehostamisen varaa. Jotta niille asetettu tavoite ja tarkoitus toteutuisi, myös niitä koskevaa säätelyä tulee täsmentää.

Tasa-arvovaltuutetun resurssit tulisi saattaa riittävälle tasolle. Tasa-arvovaltuutetun toimiston resurssit eivät tällä hetkellä ole riittäviä valvontaan ja muille sille määrättyihin tehtäviin nähden.

Sukupuolistuneesta väkivallasta vapaa Suomi

Kasvavan työperäisen maahanmuuton ja pakolaisuuden myötä erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien naisten riski joutua ihmiskaupan ja muun hyväksikäytön uhriksi lisääntyy. SAK:n mielestä on selvä, että maahanmuuttajanaisten

erityinen suojelutarve on otettava entistä vahvemmin huomioon maahanmuutto- ja turvapaikkaprosessissa ja -politiikassa sekä rikosoikeusprosessissa. Valtioneuvosto hyväksyi toukokuussa ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman vuoteen 2023 saakka. Tavoitteena on edistää ihmiskaupan ilmituloa, tehostaa rikosvastuun toteutumista ja parantaa ihmiskaupan uhrien asemaa. Ihmiskauppaa torjutaan poikkihallinnollisesti ja yhteistyössä myös kansalaisyhteiskunnan kanssa ja lisäksi ihmiskaupan vastaista työtä kehitetään tietopohjaisesti. SAK pitää äärimmäisen tärkeänä, että maahanmuuttajataustaisten naisten kielitaitoa ja työelämätaitoja vahvistetaan, jotta voidaan jo ennalta ehkäistä hyväksikäytetyksi tulemista ja samalla edistää naisten voimaantumista. Tällä saralla on vielä paljon kehitettävä. Selvää on, että kasvava maahanmuutto edellyttää onnistuakseen laadukkaita ja helposti saatavilla olevia kielikoulutuspalveluita sekä työelämän pelisääntöjen tuntemusta.

Suomen tulee edistää ILO 190 sopimuksen ratifiointiprosessia, jotta Suomi voi ratifioida sen mahdollisimman pian.

Tasa-arvoisten osallistumismahdollisuuksien Suomi

Kiintiöt sekä erilaiset työntekijöiden osallisuutta ja tiedonsaantimahdollisuuksia lisäävät toimenpiteet ovat tärkeitä ja niitä tulee edistää. Luottamusmiehen aseman vahvistaminen ja uuden yt-lain tuomien lisääntyneiden vuorovaikutusvelvollisuuksien hyödyntäminen täysimääräisesti olisi tärkeää osallisuuden näkökulmasta.

Äänestäminen korreloi tutkimusten mukaan koulutustason kanssa. SAK toivoo lisää tähän liittyvää tutkimusta ja toimenpiteitä.

Taloudellisen tasa-arvon Suomi

Sitä, että saman työn lisäksi myös samanarvoisesta työstä maksetaan samaa palkkaa, tulee tavoitella vahvasti. Kannatamme tasa-arvolain kehittämistä tältäkin osin: lakiin tulee kirjata määritelmä työn samanarvoisuudesta.

Kuten selonteossa todetaan, työn samanarvoisuuden ja palkkatason arviointi vaatii monenlaisia tarkasteluja, myös yli työehtosopimusrajojen. On totta, että neuvottelujärjestelmän muutos on vaikeuttanut palkkaerojen kaventamista ja että paikallinen sopiminen haastaa palkkatasa-arvon tavoitetta. Keskitetyt, alakohtaiset ja valtakunnalliset työehtosopimukset mahdollistaisivat parhaiten tasa-arvon edistämisen työelämässä.

Sukupuolivaikutusten arvioinnin tulee olla osana hallitusohjelmaa ja talousarvioesityksissä. Tämän lisäksi sukupuolivaikutusten arviointi on tärkeää myös hallitusten esitysten yhteydessä. Arvioinnin tulisi olla kiinteä osa lainvalmistelua ja arviointi tulisi tuoda esiin omana kappaleenaan hallituksen esityksissä. Tämä huomio tulisi lisätä valtioneuvoston tasa-arvopoliittiseen selontekoon.

Tasa-arvoisen työnjaon ja koulutuksen Suomi

Työelämän voimakas segregaatio ja siitä johtuvat epäkohdat vaativat määrätietoista toimintaa jo varhaiskasvatuksesta lähtien. Kaikkien kannustaminen urallaan eteenpäin

riippumatta sukupuolesta tai muusta taustasta on keskeinen menestystekijä koko Suomelle.

Tavoitteet koulutuksen tasa-arvon edistämiseksi ovat kannatettavia. Suomessa koulutus periytyy ja uravalinnat ovat poikkeuksellisen sukupuolittuneita. Ns. tasa-ammatteja on vähän. SAK katsoo, että oppilaan ohjaukseen ja uraohjaukseen on panostettava nykyistä vahvemmin, jotta lapsilla ja nuorilla on riittävät valmiudet tehdä omien vahvuuksien mukaisia koulutusvalintoja. Heille on tuotava monipuolisesti esiin eri opiskelu- ja ammattialojen mahdollisuuksia. Työelämään tutustumisjaksoja (TET) tulisi edelleen kehittää perusopetuksessa, jotta nuoret saavat jo varhain kurkistusikkunoita työelämään ja eri toimialoille.

Esityksessä kiinnitetään myös huomio tyttöjen ja poikien eroihin koulumenestyksessä. Poikien oppimistulosten nostamiseksi on tarpeen edelleen kehittää pedagogisia menetelmiä kaikilla koulutusasteilla varhaiskasvatuksesta alkaen.

Selonteon mukaan kaikille lapsille on varmistettava tasavertainen mahdollisuus saada turvaa ja huolenpitoa perhemuodosta ja -tilanteesta riippumatta. Kirjaus on kannatettava, sillä erilaiset perhe- ja asumismuodot lisääntyvät ja vuoroasuminen sekä yksinhuoltajien määrän kasvu ovat arkipäivää. Yhdenvertainen kohtelu on taattava myös yhteiskunnan palveluissa ja niitä on kehitettävä joustavammaksi myös muuttuvan työelämän vuoksi.

Elokuussa 2022 voimaan astunut perhevapaauudistus tukee osaltaan hoivavastuun tasa-arvoisempaa jakautumista vanhempien kesken. Uudistuksen toteutumista on seurattava ja kehittämistyötä jatkettava. Hoivavastuun tasa-arvoisempi jakautuminen tulevaisuudessa vaatii asennemuutosta ja käytännön tekoja työpaikoilla. Lisäksi toisen vanhemman palkallisten vanhempainpäivärahojen lisääminen toimisi hyvänä kannustimena isien perhevapaiden käytön lisääntymiseen.

Tasa-arvoa kansainvälisesti edistävä Suomi

Tasa-arvon mallimaa Suomi on toistuvasti saanut huomautuksia kansainvälisten sopimusten riittämättömästä toimeenpanosta. On tärkeää jo uskottavuutemme vuoksi ratifioida ripeästi Kansainvälisen työjärjestö ILO:n väkivallan ja häirinnän poistamista työelämästä koskeva yleissopimus 190, kuten jo useat muut EU-maat ovat tehneet.

Kansainvälisissä sopimuksissa koskien tasa-arvon edistämistä, syrjinnän kieltoa ja väkivallan ehkäisemistä on tärkeää huomioida työelämäkysymykset.

Katse eteenpäin

SAK katsoo, että sukupuolten välisen palkkaeron kuromiseksi myös seuraavalla hallituskaudella tarvitaan kolmikantaista samapalkkaisuusohjelmaan. Mutta sillä tavoin uudistettuna, että liittotaso kytketään tiiviisti mukaan ohjelman suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan. Toimialakohtaisilla työehtosopimusosapuolilla eli työnantajajärjestöillä ja ammattiliitoilla on käsissään useita vaikutusmahdollisuuksia, joita keskustason työmarkkinaosapuolilla ei enää ole.

Työehdot-osasto/Mironen 5.12.2022

Työmarkkinaosapuolten neuvottelujärjestelmällä olisi mahdollista saada aikaan positiivisia vaikutuksia tuloerojen kaventumiseen. Paikallinen sopiminen sisältää uhan sukupuolten välisten palkkaerojen kasvuun.

Korostamme vielä ja yllä mainittuun viitaten, tasa-arvolakia tulee uudistaa muun muassa siten, että palkka-avoimuus toteutetaan nykyisen hallituksen epäonnistumisesta huolimatta. Työn samanarvoisuus tulee määritellä laissa. Näin voidaan edistää palkkauksen syrjimättömyyttä.

On tärkeää, että selonteon tasa-arvotavoitteiden toteutumista seurataan mm. erilaisten indikaattoreiden avulla.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot työympäristö- ja tasa-arvoasioiden asiantuntija Anne Mironen
anne.mironen@sak.fi
puh. 040 718 6421